

Nr 36.

Af herr **Löfgren**, om reformering af åklagarväsendet.

Då för åtskilliga år tillbaka en motion i Andra kammaren af herr Karl Staaff väcktes om inrättande af obligatoriskt försvar för tilltalade i brottmål, afstyrktes denna framställning af lagutskottet och afslogs af Riksdagen på det hufvudsakliga skäl, att nämnda anstalt icke lämpligen borde träffas, förrän de rådande bristerna i vårt åklagarväsen blifvit afhjälpta. Det vore nämligen i rättssäkerhetens intresse icke tillrådligt att införa bättre kvalificerade organ för de tilltalades försvar, än staten ägde i de myndigheter, hvilka hade att förfäkta samhällets straffanspråk gentemot för brott misstänkta.

Sedan berörda framställning med syfte att på ett enhetligt sätt ordna det rättsliga försvaret i brottmål afvisats, har emellertid ifrågasvarande önskemål efter hand nödtorftigen tillgodosetts, dels genom utvecklingen af de enskilda advokaternas verksamhet i brottmål och dels genom införande af bestämnelser om rättegångsbiträde åt häktad. Däremot kvarstå alltjämt bristerna i vårt åklagarväsen: åklagarmaktens sammankoppling med polismyndigheten, bristerna i de allmänna åklagarnes juridiska kompetens och i deras utbildning för sitt kall samt de felande garantierna för häktningsbeslutets rätta tillämpning och åtalets sakkunniga utförande inför rätta.

Som det torde visa sig ogörligt att råda bot för de antydda missförhållandena utom i samband med en allmän rättegångsreform, jämväl på den grund, att den nuvarande organisationen af polis- och åklagaremyndigheten i väsentlig mån är en kommunalangelägenhet, lärer ett förslag att slutgiltigt ordna denna fråga i hela dess vidd icke hafva utsikt till framgång. Därest man sålunda tills vidare lärer få åtnöjas med i olika afseenden mindre tillfredsställande institutioner å ifrågasvarande område, är det dock ett intresse af största vikt, att förhållandena härutinnan

icke ytterligare försämrar. En allvarlig fara i detta hänseende föreligger emellertid i och med ett, som det synes, vid sidan af gällande lagstiftning uppkommet, men numera af vederbörande länsstyrelser allmänt tillämpadt system att för vissa tätare befolkade delar af länsmansdistrikten förordna särskild stadigvarande polis- och åklagarmyndighet, s. k. polisuppsyningsmän, hvilka, om ej alltid så dock vanligen, torde utrustas med en oinskränkt befogenhet att för brott i allmänhet häkta och åtala personer inom dem anvisade distrikt.

Som bekant utgöras våra ordinarie allmänna åklagare, oafsedt de myndigheter, inbegripet Konungens befallningshafvande, hvilka endast hafva att förordna om åtal, af kronofogdar, länsmän och stadsfiskaler, hvilka enligt för dem gifna instruktioner äga att föra talan eller, i fråga om kronofogdar, äfven förordna om åtal beträffande alla de öfverträdelser af lag och allmänna stadganden, som förekomma inom vederbörandes distrikt och utgöra föremål för allmän åklagares beifran. Angående dessa myndigheter tillkommande häktningsbefogenhet hafva bestämmelser meddelats i Kungl. förordningen om strafflagens införande den 16 februari 1864, där det i 19 § 9 mom. sägs, att kronofogde eller länsman å landet och stadsfiskal i stad hafva makt att på eget ansvar häkta eller låta häkta person, som hålles misstänkt för brott. Utom nu nämnda ordinarie åklagare förekomma äfven för vissa län tillsatta, af justitiekanslersämbetet efter Konungens befallningshafvandes förslag utsedda landsfiskaler, hvilka äga att föra åklagaretalan i brottmål, dels undantagsvis i fall, där sådan rätt är genom allmän författning tillerkänd landsfiskal, och dels efter uppdrag af behörig myndighet för särskildt angifvet fall. Därjämte anses gällande lagstiftning innebära befogenhet för Konungens befallningshafvande att för *visst fall* förordna särskild person att i egenskap af allmän åklagare vare sig å land eller i stad anhängiggöra och utföra åtal. Sådan särskild åklagare har äfven i fråga om det mål, hans förordnande afser, tillerkänts enahanda häktningsrätt, som tillkommer ordinarie åklagare. Hvad slutligen angår de kompetensfordringar, som böra af ifrågavarande åklagare uppfyllas, så hafva särskilda villkor i detta afseende stadgats beträffande kronofogdar och länsmän; och torde åtminstone numera, efter erfarenheterna af de Köhlerska åtalen för några år tillbaka, minst samma kompetensfordringar som för dessa åklagare ställas å de personer, hvilka förordnas att såsom särskilda åklagare handhafva *visst* bestämdt mål eller till stads- eller landsfiskaler utses.

Med afseende åter å förutnämnda *polisuppsyningsmän* innehåller visserligen instruktionen för landshöfdingarna, förutom de i 10 § med-

delade stadgandena angående Konungens befallningshafvande såsom högsta polismyndighet uti länet, i 7 § bestämmelse därom, att för allmän ordning och polistillsyn inom länet anställda personer äro, på sätt och i den ordning författningar och reglementen närmare utstaka, Konungens befallningshafvande hörsamhet skyldiga, samt i 35 § en hänvisning till hvad särskildt finnes stadgadt om tillsättande af ordningsmän uti vissa städer och köpingar samt på landet. Kungl. Cirk. Brevet den 16 januari 1821 innehåller i detta hänseende, att »Konungens befallningshafvande äro anbefallda att själfva utfärda constitutorialer för de ordningsmän, hvilka till oordningars förekommande och sedlighetens bevakande bland allmogen äro eller kunna blifva antagna, på det desse i och för deras nämnde befattning måge njuta det hägn och vitsord, som allmänna lagen och särskilde gällande författningar tillägga dem, som Konungens, dess ämbetsmäns eller rättens ärender gå.» Att å berörda stadganden emellertid icke kan grundas någon rätt för Konungens befallningshafvande att åt däri omförmälda polistjänstemän uppdraga en obegränsad eller vidsträcktare rätt att tala å brott, begångna inom visst område, synes vara uppenbart. Hvad särskildt angår sagda tjänstemäns behörighet att på eget ansvar häkta eller låta häkta för brott misstänkta personer, torde böra erinras om bestämmelserna i Kungl. förordningen om strafflagens införande § 19 mom. 9, att Konungens befallningshafvande i länet äger förordna om häkte å viss person, samt i mom. 12, att hvad om Konungens befallningshafvande stadgats jämväl gäller beträffande polisämbetsman, där sådan för viss stad eller ort särskildt finnes förordnad. Af dessa bestämmelser, som endast medgifva Konungens befallningshafvande behörighet att förordna om häkte å viss person och i fråga om polismyndigheter utrusta endast »ämbetsman» med liknande befogenhet, synes äfven otvetydigt framgå, att någon *allmän* häktningsrätt icke lagligen kan meddelas eller tillerkännas ifrågavarande polisuppsyningsmän.

Den praxis, som utvecklats sig i förevarande hänseende, saknar emellertid icke blott hvarje stöd af lag, den innebär därjämte, hvilket af hvar och en med förhållandena förtrogen lär kunna vitsordas, en allvarlig fara för rättssäkerheten. Det bör härvid icke förbises, att enligt svensk rätt häktad person före målets handläggning vid domstol är betagen nära nog all möjlighet att få sina intressen nödtorftigt tillvaratagna med afseende å häktningen och särskildt saknar ovillkorlig rätt att omedelbart draga frågan om häktnings behörighet under mera kompetent myndighets pröfning. Den häktade har icke ens rätt att erhålla bestämdt besked om orsaken till häktningsåtgärden; de remisskrifvelser, som åtfölja häktade

vid deras införpassning till allmänt häkte, innehålla i regel inga närmare upplysningar angående brottet, på sin höjd en allmän uppgift om det-sammas rubricering. I följd häraf saknas vanligen material för sådant förhör med till länscellfängelse afsända häktade personer, som Konungens befallningshafvande jämlikt 30 § i landshöfdinginstruktionen skall anställa, där behovet så påkallar. Äfvenledes saknas bestämda föreskrifter om den tid, inom hvilken häktad person skall inställas inför domstol. Att under sådana omständigheter stora fordringar nödvändigtvis måste ställas å juri-diska insikter och godt omdöme vid häktning sinstitutets tillämpning är uppenbart, och i själfva verket torde, som förut framhållits, olika meningar icke råda därom, att redan de lägre ordinarie åklagarna i allmänhet sakna härför erforderlig kompetens. I än högre grad måste naturligtvis så vara händelsen beträffande de efter förslag af kommunala myndigheter eller enskilda personer förordnade polisuppsyningsmännen, för hvilkas sakkunskap, erfarenhet och lämplighet inga garantier förefinnas och hvilkas aflönings-villkor omöjliggöra att större anspråk i nämnda afseenden kunna upp-ställas. Dessa missförhållanden äro ägnade att medföra så mycket större fara, som polisuppsyningsmännens verksamhet i regel är förlagd till köpingar, municipalsamhällen och andra tätare bebyggda orter, där brott jämförelsevis mera allmänt förekomma, och där, särskildt i fråga om större industricentra, under oroliga tider är af nöden, att åklagaremyndigheten står oberoende af alla obehöriga påverkningar och utöfvar sin myndighet på ett omdömesgillt och taktfullt sätt.

Vidkommande därefter frågan, huru bot lämpligast måtte kunna rådås å afsedda missförhållande, kunde möjligen, därest flera åklagare inom samma länsmansdistrikt för vissa fall erfordras, ifrågasättas en ut-sträckning af ofvan omnämnda skyldighet för Konungens befallnings-hafvande att anställa förhör med häktade personer samt i samband därmed ett åläggande för underordnade häktning myndigheter att tillhandahålla härför erforderligt material. Häremot lärer dock kunna invändas, dels att likformigheten kräfde, att sådant förhör anställdes med alla till länscellfängelset ankomna häktade, hvilket i sin ordning möjligen kunde föranleda behof af ökade arbetskrafter inom länsstyrelserna, dels ock att icke alla häktade införpassas till berörda fängelser. En annan utväg vore, att särskilda föreskrifter meddelades angående kompetensfordringar för dem, som beklädas med allmän åtals- eller häktningrätt. Mot ett dylikt sätt att ordna frågan torde dock kunna göras gällande, att nöjaktiga kompetens-anspråk, åtminstone hvad polisuppsyningsmännen angår, med hänsyn till deras aflöningsförhållanden knappast skulle kunna upprätthållas. En tredje

utväg vore möjligen att medgifva polisuppsyningsmännen åtalsrätt beträffande mindre brott och förseelser, men att, då fråga förekom om gröfre brott särskildt med afseende å ifrågasatt häktning, hänvisa dem att underställa saken pröfning af den ordinarie åklagaren inom distriktet, hvilken ensam skulle äga att fatta beslut i ärendet. En sådan anordning skulle äfven bäst stå i samklang med de i nu gällande instruktion för länsmännen gifna föreskrifter om förhållandet mellan länsmännen och underordnade polistjänstemän.

Slutligen må det tillätas mig framhålla, att nu berörda frågor så mycket hellre påkalla omedelbar uppmärksamhet, som enligt uppgift inom civildepartementet pågår utredning angående frågan om polisväsendets organisation å landsbygden samt det för hvarje fall måste anses vara af synnerlig vikt, att Konungens befallningshafvandes befogenhet att förordna åklagare och häktningsmyndighet måtte varda genom uttryckliga bestämmelser reglerad.

På grund af hvad sålunda anförts, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, dels att Kungl. Maj:t ville vidtaga de åtgärder, hvartill Kungl. Maj:t med hänsyn till vederbörande myndigheters förfaringssätt att för vissa orter förordna åklagare med obegränsad åtals- och häktningsmyndighet kan finna anledning, samt eventuellt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet, dels ock taga under öfvervägande, huruvida och i hvad mån, utan ändring af gällande bestämmelser angående åklagaremyndigheternas organisation, större trygghet i öfrigt måtte kunna beredas samhället och den enskilde i fråga om sagda myndigheters åtgärder för lagföring af gröfre brott samt låta utarbета och för Riksdagen framlägga de lagförslag, hvilka i dylikt hänseende kunna anses påkallade.

Stockholm den 27 januari 1910.

Eliel Löfgren.